

# EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

**Előfizetés díja:**

Egész évre. . . 12 kor.  
Fél évre. . . 6 „  
Negyedévre . . 3 „  
Egy szám ára 24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

**Hirdetés díja:**

Egész oldal . 16 kor.  
Fél oldal. . . 8 „  
Negyed oldal . 4 „  
Nyolczad oldal . 2 „

## Báró Prónay Dezső beszéde a M. Prot. Irod. Társaság közgyűlésén.

Tisztelt közgyűlés!

Midőn a Prot. Irodalmi Társaság elnöksége megtisztelő kivánságának engedve megszólalok, engedjék meg, hogy mindenek előtt arra utaljak, hogy a megtisztelő felszólításnak csak azon reményben tehetek eleget, miszerint nem várnak tőlem tudományos értekezést, avagy irodalmi mű jellegével bíró beszédet. Tudományos értekezés avagy irodalmi mű jellegével bíró beszédre nem vállalkoztam volna. Ezekre magamat nem tekintetem hivatottnak. Felszólalásom csak arra szorítkozik, a mire minden egyházi ügyekkel foglalkozó prot. képesítve lehet. Felszólalásom csak egy rövid üdvözllet, egy kegyeletes megemlékezés s egy óhajtnak megnyilvánítása, melyet egyházunknak egyik szép tanára alapított.

Tisztelettel üdvözlöm én is a miskolczi mindkét hitvallású ev. egyházakat, a melyek a Prot. Irod. Társaság tagjait hitrokoni szeretettel meghívták. Tisztelettel üdvözlöm a Prot. Irod. Társaságnak tagjait, üdvözlöm azokat is, a kiket habár nem tagjai társulatunknak, a szives érdeklődés körünkbe vezetett.

Midőn a Prot. Irod. Társulat közgyűlését Miskolczon tartja, ez a körülmény arra indít, hogy visszaemlékezve a társulat keletkezésére, megújítsam az emlékezetét annak a kiváló férfiúnak, a ki a társulatnak egyik kezdeményezője volt és a kinek a működése hosszú pályáján számtalanszor volt Miskolczhoz fűzve, a ki számos éven át a tiszáninni ev. ref. ker. élén állott, első sorban tehát ennek volt vezére, de a kiben az összes magyarhoni prot. egyház egyik vezérférfiát tisztelte. Korunkat a gyorsaság jellemzi.

Korunkban gyorsan alkotnak, még gyorsabban haladnak, gyorsan alkotnak, még gyorsabban rombolnak, gyorsan felejtnek, de nagyjainkat nem szabad felejtünk, kegyelettel kell óriznunk emlékezetüket, föl kell azt tartanunk, meg kell újítanunk minden arra való alkalommal. A Prot. Irod. Társaság közgyűlésének Miskolczon való megtartása méltó alkalom arra, hogy megújuljon bennünk báró Vay Miklósnak emlékezete, a kinek pályája kiterjedt ugyan az ország közéletére, de mégis szoros vonatkozással kapcsolódik e városhoz, Borsodvármegyéhez, a tiszai ev. ref. egyházkerülethez.

A Prot. Irod. Társaság keletkezése ismételten szolgált alkalmul arra, hogy zele közelebbi érintkezésbe lépjek, ezért is, midőn e társulat közgyűlésén e helyen felszólalok, és azon egyházkerület körében, a melynek ő élén állott, megújul bennem az ő képe, megemlékezem kiváló tulajdonságairól, nagy érdemeiről. Lekötelező, szives modorával gyakran tudta elhárítani a közélet számos nehézségeit. Éles ész, széles látkör, az előkelő államférfiú finom modora jellemezte őt. Ismerte az embereket, tudott közvetíteni, de hajthatatlan is volt, ha szeretett egyházának jogai forogtak kérdésben. Bensőjében buzgó magyar prot. volt minden ízében, a ki mindenkor büszkén annak vallotta magát.

Nem lehet az a feladatom, hogy ez alkalommal pályáját, avagy annak csak egyházi vonatkozású részét akár csak legfőbb vonásaiban jellemezzem, de el nem mellőzhetem, hogy engedve a legbensőbb kegyeletes érzés ösztönzésének, a háladatos visszaemlékezésnek ne adjak kifejezést.

A szivélyes üdvözllet és a kegyeletes megemlékezés után engedjék meg, hogy egy óhajtnak nyilvánítsak, melyet egyházunk egy szép tanára alapított meg, a mely szép tan úgy látszik, mintha

a köztudatban elhomályosulna, éppen azért akarok reá mutatni egyházunk ezen szép tanára.

A protestantizmus ellenfelei, sőt azok is, kik nem ellenfelei, de mégsem hivei, igen gyakran úgy tüntetik fel, mint a mely a keresztyénségnek azt az egységét, a mely a középkorban fennállott, megbontotta. Sőt úgy tekintik a protestantizmust, mint a mely a keresztyénségen belül, mint szétválasztó, széttagoló elv hatott és hat ma is.

A kik a róm. kath. egyházban látták a keresztyénség egységét, nem veszik eléggé figyelembe, hogy a ker. egyház külső egysége milyen korán szűnt meg. Korán váltak el egymástól egyrészt a róm. kath., másrészt a görög keleti egyházak. A reformáció csak azt az egységet szüntette meg, a mely a nyugat-európai nemzetek számára a róm. kath. keresztyénségben fennállott, de még ez az egység sem volt tökéletes soha, ámde talán nem is annyira a külső egységre fektetnek olyan nagy súlyt sokan, mint inkább a r. catholicismusban rejlő eszményére és elvére az egyetemességnek vagyis magának a katholicitásnak.

Ezen elvnek, t. i., hogy a keresztyénség egyetemes vallás, hogy a keresztyénség jelleme az egyetemesség vagy a görög eredetű szóval élve, a catholicitas elhomályosítását tekintik sokan a reformáció egyik következményének. Ha figyelembe vesszük a róm. kath. egyháznak az eretnekséggel való majdnem folytonos küzdését a középkorban, nem lehet tagadnunk, hogy az egyház külső egysége a reformáció előtti időben még Nyugat Európában sem volt teljes, de azt sem akarom tagadni, hogy a reformáció látszólag mélyen érintette a nyugati keresztyénségnek régi külső egységét, azonban a reformáció nem támadta meg az egyháznak egyetemességéről, katholicitásáról való tant, sőt inkább súlyt fektetett erre a tanra is, és azt még inkább eszményítette. Olyan alakot adott e tannak, a melynél fogva az még szebb, még sokkal magasabb lett.

A protestantizmusnak az egyház jellegére vonatkozó tanaiban vannak lefektetve azon elvek, a melyek alkalmasak arra, hogy ellensúlyozzák a reformációnak azon el nem tagadható egyik következményét, hogy a keresztyénség számos kisebb felekezetre is tagozódik. Midőn a protestantizmus diadalra juttatja a szabad vizsgálódás elvét, ezzel az egyéni szabadságnak kedvez, ennél fogva megalakulhatnak azok az egyházak, a melyek külső

szervezetükben is a szabadság egyházai. A protestantizmus tért nyit a szétágazó fejlődésnek is, de van benne hatalmas egyesítő és összefoglaló erő is. A protestantizmus kifejti az összes keresztyén egyházakat egy nagy egészbe összefoglaló tanát. A protestantizmus eredménye a vallásszabadság. A protestantizmus eredménye a vallásos kérdésekben való elfogultsággal és türelmetlenséggel szemben a türelem.

Tagadnunk nem lehet, hogy ez idő szerint hazánkban a telekezeti ellentétek élesebbeknek látszanak. Ne csodálkozzunk, ha ennek egyik következményeképpen reá mutatnak arra, a mit a protestantizmus egyik lényeges fogyatkozásának tartanak, t. i. annak a szükséges egységet nélkülöző minden irányban szétválasztó, széttagoló jellegére. Szükséges, hogy ezzel szemben reá mutassunk azokra, a mik egyházunkban az egyetemességet képviselik. Szükséges, hogy utaljunk azokra a tanokra, a melyekben egyházunk hatalmas összekapcsoló, összeforrasztó erővel bír. Engedjék meg, hogy egyházunk egyik ilyen szép tanára mutassak reá beszédemben, azal foglalkozzam és arra alapítva, egy óhajtnak adhassak kifejezést.

A protestantizmusnak ez a szép tana a láthatatlan egyházzal való tan. A régi tudományos nyelven szólva az „ecclesia invisibilis“ ről való tan. Gyönyörű szépen ki van fejtve ebben a tanban a keresztyénségnek egyetemessége és föl van állítva az az elv, a melynél fogva az összes keresztyén egyházakat egy magasabb egységbe foglalhatjuk össze, daczára az őket szétválasztó tantételeknek, sőt daczára minden versengésnek. A különféle egyházakat nemcsak összefoglalhatjuk ezen tan alapján, hanem szükségképen össze kell foglalnunk egy magasabb egységbe.

A régibb dogmatikusok nagy súlyt fektettek a láthatatlan egyházzal való tanra és méltán. Újabb időben mintha némileg elhomályosulna ez a tan, pedig utalnunk kell annak fontosságára. Ki kell azt emelnünk, kidomborítanunk, és pedig nemcsak a hittudomány körében, hanem életre kell azt keltenünk a protestantizmusnak köztudatában, mert az valóban prot. alaptan, valóban evangéliomi. Mi az egyház a prot. felfogás szerint? A hívők összege. Kik a hívők? A kikben él a valódi, az igaz hit. Ámde a hit a léleknek legbensőbb sajátsága.

Ez nem a fogalom dogmatikai meghatározá-

sa, hanem annak bölcséleti értelmezése. Olyan körülírása a fogalomnak, a melyen a dogmatikai meghatározás nemcsak helyet talál, de a mely a dogmatikai fogalomnak bölcséleti és szükségképpen minősítése. Tekinthe-e ember embertársának lelkébe? Itélhet-e arról, valóban élő-e embertársának hite? Valóban lélekben és igazságban imádja-e Istent? És mert ember nem ítéheti meg embertársának legbensőbb lelki állapotát; annak valódi igaz hitét és mert azok, a kikben megvan a valódi igaz hit, méltán vonhatók egy közös fogalom alá, mert valóban szellemi közösség az a láthatatlan egyház, a melynek tagjai szélszórta a történet folyamán kifejlődött legkülönbélebb felekezetek körében voltak feltalálhatók a múltban, találhatók a jelenben és feltalálhatók lesznek a jövőben is. A láthatatlan egyházzal való tan biztosítja a prot. felfogás részére a keresztyénség egyetemességét és egységét a múltakra nézve is. Ez igazolja a valódi keresztyénségnek létezését a történet korszakaiban is, a midőn a tiszta, valódi keresztyénséget emberi alkotások nagyon is elhomályosították. Oly annyira elhomályosították, hogy a reformáció hatalmas mozgalmára volt szükség, hogy ez az egyházi mozgalom visszaszorítsa az emberi gyarlóság számos tévedéseit.

A láthatatlan egyházzal való tan természetesen különféleképpen fejezték ki avagy irták körül a reformáció korszakában és a reformáció korszakát követő időben, a midőn a prot. egyházak tana az illető kor tudományos képzettségéhez képest hosszabb időre szabatosabb és határozottabb alakot nyer. A tan a dogmatikai rendszerek különféleségéhez képest különféle alakban nyerhet kifejezést, de ez a tan lényegében a protestantizmus lényegéhez tartozik, mert az evangéliumon alapul. Jézus hittani tételekből nem alkotott rendszert. Hittani tételnek Ő a tökéletes vallásos életet tanításokban, példázatokban és cselekedetekben állította elének. Ő a szivekben alkotott vallásos országot és idézett elő olyan szellemet, mely különféle rendszereken keresztül keltette öntudatra az örök igazságot. Az evangéliumokból vett számos idézettel támogathatók a láthatatlan egyházzal való tan, de úgy hiszem, egy idézet is elég. Ismerjük az Üdvözítő szavait: „Az én országom nem e világból való.”

Meglehet, hogy azt a törekvésemet, miszerint egyházunknak szép tanát a láthatatlan egy-

házzal minél inkább kiemeljem, némelyek talán úgy fogják föl, hogy az az egyházi élet iránt való közönyösségre vezet. — Ez távol áll tőlem. Nagyra becsülöm a vallásos buzgóságot, ha az nem vezet türelmetlenséghez, a melyet a keresztyén vallás — mint a szeretet vallása — szükségképpen kizár.

A láthatatlan egyházzal való tan nem vezet közönyösséghez, csak a vallási dolgokban való türelmetlenséget zárja ki. De tudom, vannak olyanok is, a kik a nagy türelemről féltik a buzgóságot, azonosítják a türelmet a közönyösséggel. Ez tévedés. Szerethetjük saját egyházunkat, ragaszkodhatunk hozzá bensőséggel és e mellett embertársaink eltérő vallásos meggyőződésével szemben türelmesek lehetünk, sőt tiszteletben tarthatjuk azt. Ne azonosítsuk az anyagi világ és erkölcsi világ törvényeit. Különbélek ezek. A fénynek ellentéte az árnyék, de nemcsak ellentéte, folyománya és következménye. A szeretetnek ellentéte a gyűlölet, de nem folyománya, nem következménye. Szerethetjük saját egyházunkat, ragaszkodhatunk hozzá bensőséggel, de ebből nem következik, hogy gyűlölnünk kellene embertársainkat eltérő meggyőzésekért. Ezért méltán kell nagy súlyt fektetnünk e láthatatlan egyházzal való tanra, a mely szerint egy közös nagy magasztos eszményi egészszé foglalható össze az egész keresztyénség. A protestantizmus elvei szerint a történet folyamán kifejlődött sokféle tagozódó, külön vált látható egyházakon belül létező valódi keresztyénség a maga összességében a láthatatlan egyház.

Engedjék meg, hogy egy gyönyörű hasonlatot alkalmazzak. Beöthy Ákos gyönyörű munkájában a magyar államiség fejlődéséről és küzdelmeiről azt írja, hogy, midőn a schweitzzi havasok között egy magas csúcsról szemlélte a nap nyugtát, a hegyeket szétválasztó sötét völgyek és mélységek eltűntek előtte, csak a nap által megvilágított hegycsúcsokat látta ragyogni. Így szemléli ő hazánk történetét. Egy bizonyos magasságra emelkedve, a sötét foltok elenyésznek, csak a ragyogó csúcsokat látni. Alkalmazzuk ezt a gyönyörű hasonlatot különféle keresztyén egyházakra. Ha egy bizonyos magasságra emelkedünk, eltűnnek előttünk a szétválasztó mélységek, csak a ragyogó csúcsokat látjuk, a melyek egy hatalmas hegylánczeczá egyesülnek. Az a sok változás, a melyen 20 századon keresztül átmentek az egyházak, az a különféle alak, a melyet fölvettek mindmenny-

nyí kísérletnek, fog feltűnni, a melylyel különféle időkben, a különféle származású, különféle mivelt-ségű nemzetek különféle viszonyaikhoz képest az emberi gyarlóság korlátai között igyekeztek megvalósítani a valódi keresztyénségnek örökké igaz, magasztos eszményeit.

Ha a láthatatlan egyházzól való tan alkalmas arra, hogy áthidalja, avagy legalább mérsékelje az ellentéteket az egymástól külső szervezetükben és tanaikban egymástól távolabb álló egyházak között, mennyivel inkább keltheti fel ez a tan közösség-érzését az egymással közelrokon evangéliomi prot. egyházak között. Mennyivel inkább utalhat minket ez a tan arra, hogy tegyünk tanúságot a szellemi közösségről azon egyházak között, a melyek, habár egymástól függetlenül és önállóan, de a reformáció közös talaján fejlődtek, melyek egy kornak és azt a kort jellemző közszellemnek fejleményei. A prot. egyházaknak sem szervezetét, sem benső vallásos életét nem érinti a Prot. Irod. Társ. körében való együttes működés. A Prot. Irod. Társ. csak tért nyújt a közös működésre, de ha ezt a tért elfoglaljuk, az által képessé tesszük az egyházakat arra, hogy az együttes munkálkodás által kifelé erősebbek lévén, kevesebb támadásnak is legyenek kitéve. Az együttes működés képessé teheti a protestantizmust arra, hogy terjesztője legyen e hazában a prot. közművelődésnek. E társulat fokozottabb irodalmi munkásságával fokozná a protestantizmus társadalmi jelentőségét.

E társulat célja, hogy a protestantizmus elfoglalhassa azt a helyet e hazában, a melyet valamikor, mint a nemzeti irodalom főtényezője elfoglalt. A Prot. Irod. Társaság egyik főfeladatává tette az egyháztörténetnek miveltését is. Ennélfogva méltán utalhatok bizonyos történeti jelenségekre. A mint a protestantizmus hazánkban elterjedt, a szoros értelemben vett Magyarországon idegen befolyások is érvényesültek, sőt emelkedtek túlsúlyra azzal szemben is. Ez idegen befolyások túlsúlya alatt fejlődtek a viszonyok a szoros értelemben vett Magyarországon. Ellenben Erdélyben a magyar szellemnek idegen politikai hatalom befolyástól mentes alakulását látjuk a reformáció hatása alatt. Ott alakul meg a négy törvényesen bevett vallás rendszere, ott lép életbe a vallás-szabadság olyan mértéke, a milyennek párját azon korban alig lehet találni, ott követnek, — hogy újabb műszóval éljek — olyan egyházpolitikát, a

milyet azon korban Európában alig találunk. A hazai reformációnak egyik jelentőségteles eseménye, hogy Erdélyben az unitárius vallás is a törvényesen bevett vallások közé lett iktatva. Az unitárius egyház a történeti fejleményeknél fogva a magyar protestantizmushoz tartozik.

Tényezője ez is a hazai prot. közművelődésnek. Ezért engedjék meg nekem azon, talán csak egyéni szerény óhaját kifejezését, hogy a protestáns tudományos irodalmi munkálkodásnál, miként az e társulat megalakulásának előkészítésénél feltételeztetett az unitárius egyháznál levő jeles erőket se nélkülözzük. A magyar protestantizmus napjainkban arra van utalva, hogy kifejtse egész erejét. A magyar protestantizmus arra van utalva, hogy a multban saját körében telmerült félreértéseket felejtse. A magyar protestantizmushoz tartozó egyes egyházak szervezete elég szilárd arra, hogy az teljesen érintetlen maradjon az egyházak érdekében álló közös munkálkodásra való szövetkezés mellett. A magyar prot. egyházaknak egymástól nincs mit félteniök. Egymástól tanulhatnak mindnyájan. A láthatatlan egyház tagjainak érezhetik magokat mindannyian. A Prot. Irod. Társaság legyen terjesztője a tudománynak e hazában, ápolója a hitnek, fönntartója annak a protestáns felfogásnak, hogy a tudomány és a hit nem ellentétek, mert egymást föltételező és kiegészítő nyilvánulásai ezek az emberi léleknek. A hitnek és tudásnak van közös alapja: az öntudat.

A Prot. Irodalmi Társaság munkálkodjék a tudomány és a vallás érdekében. Munkálkodjék a láthatatlan egyház vagyis az igazi keresztyénség szellemében. Munkálkodjék: szeretettel szeretetben.

---

## Reformációi elmélkedés.

Hirdejük és hangoztatjuk a reformáció nagy eszméinek általános terjedését, látni véljük azok realizálását az egyház, az állam, a társadalom terén s minduntalan emlegetjük a protestantizmus gerjesztő hatását a modern eszmék felszínre vetésénél. Tagadhatatlan tény, hogy a reformáció nagy eszméi óriási befolyással voltak az egész emberiségre, ámde azok teljes győzelmétől, különösen nálunk, még igen messze állunk.

A protestáns egyház megtartotta ugyan eredeti tisztaságát, ma is a tiszta evangéliom egyedüli hirdetője, sőt az állami életben is testet öltöt-

tek a nagy eszmék, a társadalmi téren azonban nem hogy terjednének, de ép ellenkezőleg, visszaszoríttatnak, sőt elkorcsosodnak a reformáció alap-goadolatai.

A visszaszorításnak, a hanyatlásnak oka régi ellenfeleink előnyomulásában rejlik. Mintha az a harcz, melyet őseink fegyverrel kezökben végig küzdöttek, napjainkban a társadalom körében újból kigyuladna s most az eszmék fegyvereivel kivivandó lenne. Itt azonban nincs mitől félnünk, a mi fegyvereink az igazság szertárából hozvák s ha egy időre visszaszoríttatnak is, utóvégre mégis győznünk kell.

Sokkal veszedelmesebb s az eszmék realisánál sokkal komolyabb akadályként tűnik fel a másik aggasztó jelenség, t. i. a reformáció eszméinek elkorcsosodása a társadalom terén, a melynek tulajdonképpen önönmagunk vagyunk okozói. Miért hódít az evangéliom ereje szerte szét a világon, csak nálunk nem tudunk győzelemről hirt adni? Miért terjed az evangéliom világossága más országokban, csak nálunk nem lehet róla szó? mert amott a protestáns öntudat sokkal fejlettebb, mint nálunk, mert amott a reformáció eszméi erőteljesek, nálunk elkorcsosodtak. Hány ezer meg ezer egyén lép vegyes házasságra s megtagadva protestáns voltát, ad könnyelműen reversálist, hány szülő megy túlhajtott liberalizmusból odáig, hogy tüntetőleg küldi gyermekét más felekezet iskolájába, s hány protestáns földes úr van, a ki inkább társalog s látja vendégként magánál az ellenfél papjait, sem mint a maga lelkipásztorát s nem is említve főurainkat, a kik a protestáns templom mellett elhaladva fényes kíséretként bevonulnak idegen szertartású templomba. Ez nem sporadikus jelenség, ez határozottan beteges tünet, ez a reformációi eszméknek elkorcsosodása.

Sötét a kép, de van egy még sötétebb oldala. Még ott is korcsosodnak a reformációi eszmék, a hol tulajdonképpen melegágyoknak kelene lenni, az evangéliom hivatott őrei körében is. Jól értsük meg egymást. Nem az eszmék felfogásában, vagy nemcsak hirdetésében rejlik az elkorcsosodás tünete, hanem azoknak az egyesek életében való megvalósulásánál, de itt még csak sporadikusan lép fel. Az evangéliom hivatott őrei közé okvetlenül az egyház veteményes kertjének kertészei is számítandók. Alig vagyunk azonban képesek tanítóinkat igaz protestáns értelemben felnevelni, mert képezdeinket nem tudjuk fenntartani, a minek gyümölcse, hogy tanítóink közt is akad legújabbban egy, ki protestáns voltát megtagadta, gimnáziumainkban is még mindig sok idegen vallású tanfőnök kézikönyvei vannak használatban s a lelkészek sem mindig a szó szoros értelmében véve testvérek egymás közt az Úrban. Nemcsak a nyelv, a nemzetiség, vagy talán a politika választ el minket egymástól, s nem engedi

az igaz testvéri szeretet kifejlődését, hanem sokkal gyarlóbb, sokkal földesebb érzelmek is, a melyek felsorolása már azért is felesleges, mert nyilvánvalók.

Ha a reformációi eszmék legelseje az egyén megjavulására irányítva, a mint pedig tényleg ez így első sorban fogatosítandó s még pedig ön-magunkon, mindnyájunkon, kiknek az evangéliomot bárhol hirdetni kötelességünk. Ez lesz a mi erősségünk, ha a sötétség fejedelmét leküzdöttük, ez lesz a mi diadalunk, s egyszersmind a reformációi eszmék diadala is, ha igaz testvéreként, mint egyetemes és királyi papság hirdetjük szóval, tettel a Krisztust s a szent Lélek ereje, a mely a nagy reformátort segítette nehéz munkájában, kivezet minket is minden igazságnak felismerésébe s újra felélednek s újra át meg átjárják teljes életünket a reformációi nagy eszmék.

DR. TIRTSCH GERGELY.

## Előfóhász.

(Reformáció ünnepeán.)

Mindeuható, kegyes atyánk, nagy Isten!  
Jövel hozzánk, lelked legyen velünk:  
Nálad nélkül, óh nem tehetni mit sem,  
Csak elerőtlenedve csüggedünk.

De ha Te szólsz, — igédnek egy szavára,  
Mely szellem, örök igazság, erő:  
Lepattan a szívünk félelme' zára,  
S hitünk, bizalmunk lángja tör elő.

Zendüljön hát lelkünkbe szent beszéded,  
Hevítsen, gyűjtson égő szellemed,  
Igazságod pajzsával védve-védj meg:  
Ne fogjon rajtunk semmi rettenet!  
Te légy várunk, megdönthetlen erősség!  
A te igéddel élünk és halunk,  
Elmulhat, veszhet, összedőlve föld s ég:  
De mi örökre véled maradunk!

PETROVIC PÁL.

## Október 31-ike.

Jertek emlékezni . . . nem szeliden, lágyan,  
Ahogy szép időkre visszasóhajt vágyam,  
Ahol bájos emlék merengésre hangol,  
S zendül a méla dal a gyöngédebb hangból,

Nem a csalogány az, a mi zeng az ágon,  
A fészken ülőnek holdas éjszakákon,  
Mikor álmodni hí rózsakertek tája,  
S ringat a szerelem szép elégiája.

Jertek emlékezni — nagy erős haraggal:  
Mikor a zúgó vész szabadulva nyargal,  
Az égen, a földön menydörögve vágat,  
Recsesentve dönti ki a százados fákat . . .  
Az eget hasítja a cikázó villám,  
Föl az égre csap föl a tajtékzó hullám . . .  
Bömböl az elemek rettentő tusája,  
Kiséri haldoklók halálordítása.

Jertek emlékezni! — Ez a hadak napja,  
A ki azzá tette, az a máglyák papja.  
Látod-e küzdeni azt a hős barátot?  
Hogy zúdul fejére kétfelől az átok! —  
Nem ő akarta így; azok ítelték el,  
Ő a lelkek üdvét hirdette hitével.  
A mit ő gyújtja meg: új élet világa,  
Mit azok gyújtának: az öldöklő máglya.

Jertek emlékezni . . . De mit is beszélek?  
Kevés már az neked, óh szorongó lélek! —  
Jertek cselekedni! — Tette hí e nagy nap:  
Pihenni békében azok ma se hagynak.  
Nem elég hitednek, hogy az égbe szálljon,  
Ők is repülnek, de rút denevér-szárnyon,  
Lappangva sötétben lesnek a prédára,  
S rejtekbe bújnak el a nap hajnalára.

De ez a hasonlat éri csak egy részét,  
Ártani sok módon látod az egészét;  
Láthatod nyilván is a képmutatókat,  
Hallod feljajdulni a szemforgatókat.  
Míg úri pompában ragyog ékes háza,  
A világ előtt az üldözöttet játszsza:  
Miattunk nyomják el őket . . . Oh szegények!  
Alig jut egy morzsa nekik már reménynek!

Fegyverrel, máglyával irtott minket hajdan,  
S volt erőnk, volt hitünk megállni a bajban,  
De az a kaján harc, mit csellel ma folytat,  
Lassan, de biztosan öl, hogy erőnk sorvad.  
Jertek cselekedni! ez a vég ne érjen,  
Harczra hí ez a nap, — szent ügyünk megéljen!  
Rajta hát — elébe, keresd a furfangját  
Ott ragadd meg torkán, hol fúrja az aknát! . . .

De mégse! — Nem méltó ez a munka hozzánk,  
Az akna-izszipból szennyet hozna az ránk,

Ősök igaz útján egyenesen járjunk,  
Mit ők építettek, legyen erős várunk.  
Régi szilárd hittel ha mi összetartunk,  
Diadalhoz juttat becsületes harcunk.  
Kivívjuk a sikert s nem rövid időre:  
A kor eszméivel meggyünk mi előre.

A sötét századok emelték fel őket,  
Szolgaság a vakhit, rajt' hatalmuk nőtt meg.  
De halad az idő, trónjukon túlszárnyal,  
Nem bírják elérni a denevér-szárnyal.  
Elsöpri azt a kor, ki gátul áll elé,  
Haladó forgása nem megy visszafelé. —  
Feszíti erejét . . . Győz tán a gátveió? . . .  
Egy percz a jelenje; a miénk a jövő!

CSENGEY GUTSZÁV.

## Kérelem.

Mivel nem tudom: kik vesznek részt az egyetemes gyűlésen, nem is tudok levél útján felkérni senkit sem a beadott értekezések tanulmányozására, — de meg illőbb is hozzánk és ügyünkhöz az önkéntes vállalkozás. Ezen úton van szerencsém tehát jelenteni, hogy Majba Vilmos úr „A lelkészi könyvtárról,” Bándy Endre úr „A szórványban lakó ev. hívek lelki gondozásáról” adtak be értekezést. A ki sziveskednék ezek tanulmányozására vállalkozni s véleményét az egyetemes lelkészi értekezleten előadni: jelentse nálam, hogy a művet azonnal elküldhessem.

VERES JÓZSEF  
az egyetemes lelkészi  
értekezlet elnöke.

## BELFÖLD.

**Kérelem az egyházkerület nőnevelő-intézet érdekében az evang. nőkhöz!** Dunántuli ág. hitv. evang. egyházkerületünkben a legújabb időkig hiányzott az evang. nőnevelő-intézet. E sajnos és minden tekintetben káros hatású hiányt az egyházkerület egy négyosztályú felsőbb leányiskolának két év előtt Kőszegen e célra emelt díszes épületben megnyitásával pótolta. Folyó évi közgyűlésen pedig elhatározta az intézetnek fokozatosan hat osztályú teljes fels. leányiskolává fejlesztését.

Ezen intézkedésével egyházunk a nőnevelés

íránti régi tartozásának tett eleget, másrésztől egyszersmind az egyháziasságnak az evang. családokban élesztésére hozott áldozatot. Ezt a célt az egyház minden hű tagja méltán üdvözli örömmel.

A nők vallásos szellemben nevelése az egyház legkiválóbb érdekeihez tartozik.

A női szív első sorban a vallásos érzelem hivatott otthona. A nő gondja ébreszti a leghatásosban a zsenge keblekben a hitet, az anyai szeretet vezet a legbiztosabban a gyermeket az üdvözítő Jézushoz. A nő lelkilete adja meg az első irányt a reá bízott család gondolkodásának, serdülő tagjai jellemének.

Csak, ha a családanya szívét az evangéliom szelleme hatja át, ha ő a hitben a legbecsesb égi ajándékot tekinti, melynek áldó hatása az egész életre kiárad, s azért a vallás szentélyévé törekszik avatni gyermekeinek keblét: egyedül csak akkor reménylhető joggal, hogy házából oly ifjak lépnek ki az élet mezejére, kiket nem bír rabjaivá tenni a külhaszonért mindent feláldozó anyagi önzés, a kiknek a hit az Istenben s az igazság diadalában életük vezéresillaga, lelkesedni tudnak az eszményiért s a Krisztus evangéliomán nyugvó szent egyházért, mint a hit és lelki szabadság erős váráért tenni, hatni, élni, halni készek.

A család a legelső iskola s ebben a hitbuzgó anyák nevelik ev. egyházunk élő oszlopaikat

A nő, a ki a hitnek ápolásánál a családi szentélyben betölti tisztének minden igazságát: áldottá teszi nevét egyházunkban. Gyermekeinek buzgalmában a szent ügyért, a kegyelet az ő fenkölt érzelmének, élőhitének bizonyosságlevelét is tiszteli.

Az egyházkerület éppen azért állította fel a nőnevelő-intézetet, hogy ezzel alkalmat nyújtson az ev. családoknak, leányaiknak az elemi iskola körén túl is oly irányban neveltetésére, a melyben közelebről megismerik egyházuk multját, tanait, megtanulnak érte buzogni, áldozni, hogy egykor, mint családanyák, ugyanerre tanítsák gyermekeiket.

A magas cél szolgálataiban álló nőnevelő-intézet teljes mértékben megérdemli a lelkes pártolást.

Méltó arra, hogy különösen ev. egyházunk nőtagjai is a legmelegebb résztvevéssel karolják fel ügyét.

Bizalommal hivatkozom a prot. evang. nők buzgóságára, mely a mult idők sokszor borult napjain, az ingatlan hithűségnek, az egyház szent céljai támogatásában az áldozatkészségnek oly ragyogó példáit adta.

Gyúljon lángra az élő hit. Az ev. vallásos nevelés biztosítása az egyház-szeretet segélyző karjait várja. Sorakozzék oltára körül áldozatával az evang. nők koszorúja. Szólaljon meg a családi

tradíció, az egyház céljai mellett tettekben is nyilatkozó buzgalom. Kinek a gondviselés kedvező anyagi helyzetet nyújtott osztályrésztül: járuljon szíves adományával egyházkerületi nevelő-intézetünk, felsőbb leányiskolánk fenntartási alapjának gyarapításához. Emelje keblét az a tudat, hogy nemes részvétével szent ügyet pártol. Közremunkál abban, hogy egyházi életünk terén az a hegyeket mozgató, az alkotásban lankadatlan, az Isten országához utat egyengető erő: a hit megújult hatalommal emelkedjék.

Nőnevelő-intézetünk felvirágozása is tanúsítsa, hogy az evang. nők ma is átérzik hivatásukat ott, hol az egyház szent érdeke hív gyámolításra.

Az egyházkerületi felsőbb leányiskola fenntartására ajánlt adományok, vagy abban a szegényebb sorsú családok jötehetségű, szorgalmas leányainak segélyezését célzó alapítványokt. Weisz Kornél egyházkerületi pénztárnok úr kezéhez küldendők Sopronba. Kérem az ajánlatoknak közvetlen, vagy az illetékes lelkeszi hivatal útján, a püspöki jelentésbe felvétel végett velem is közlését.

Egyházkerületünk hálás köszönettel fogadja a nagylelkű adományokat s az adakozók, alapítványtevők neveit a nőnevelő-intézet jöltevői emléket őriző aranykönyvében fogjuk megörökíteni.

Nőnevelő-intézetünket melegen ajánlom az evang. nők pártoló jóindulatába s az áldozatkész jöltevőkre a Mindenható áldását kérem.

Pápa 1901. évi szeptember hó 8-án.

Gyurátz Ferencz püspök.

**Lelkesz beiktatás.** Moczkovcsák Ernő volt mezőberényi s lelkész Majerkára lelkész-tanítónak megválasztatván, okt. 16-án iktattatott be diszes hivatalába Weber S. XIII. városi egyházmegyei főesperes által, ki egyszersmind elbúcsúzott a községtől, melynek administratora volt 18 éven keresztül. Az egész ünnepély igen megható lefolyású volt. Kivánatos, hogy a kis, de hithű község mindinkább erősödjék a jó úton, melyen haladni kész.

**A ránkováczi egyházközség Vágner Adám** paksi segédlelkészt választotta meg lelkészévé,

**Lajta Ujjfalun** az anyaegyházra alakult gyülekezet Ludwig Gusztávot választotta meg lelkésznek.

**Figyelmeztetés.** A ruttkai ág. hitv. evang. fiók egyház egyik suplicansától, Tirtsch Páltól, folyó hó 6-án Szombathelyen a Turócszentmártoni szolgabírói hivatal által kiállított gyűjtő könyvet ellopták. Mivel a könyv még mindig nem került elő, kérem a Nagytiszteletű lelkész urat, ha azzal netalán valaki gyűjtés céljából jelentkezne, az illetőt a legközelebbi hatóságoknak átadni szíveskedjenek. Sőt küldött gyűjtő iverk felhívásán sokan megütköztek; a legenyhébb kritika az volt, hogy nem protestáns szellemű;

ezt értem, de azt nem hihettem, hogy az olyan néma felháborodással fajuljon, hogy ennek következtében több egyháztól szó nélkül kapjuk vissza gyűjtő iverket, mert a ki a kérő levélnek is szentelt néhány pillanatot, az első tekintetre meg kellett hogy értse, hogy az oppor-tunitás iratta velünk e sorokat oly célból, hogy a gyűjtőiv valláskülönbőség nélkül bárkinek előterjeszhető legyen. Ruttkán, 1901. okt. 16-án  
dr. Szolárik Vilmos.

A battyándi gyülekezet Porkoláb Gyula sárvári segédlelkézt választotta meg lelkészének.

Az eperjesi ev. theológusok belmissziói egyesülete az iglói egyházközség meghívására a tanárok közreműködése és vezetése mellett nov. 23-án a theol. internátus javára vallásos estélyt rendez Iglón. Előadások, énekpontok és szavaltok lesznek az érdekesnek ígérkező estély főbb tárgyai. Lefolyásáról annak idején bővebben.

## KÜLFÖLD.

A syriai protestáns hittérítők gyűlésén Angolországból is több híres egyházi férfi jelent meg, kik közül Mr. Meyer angol lelkész Londonban népes meetingen számolt be tanulmány útjáról.

Az ő előadásából értesülünk arról, hogy a nagy történelmi multtal dicsekedő Syriába a ker. missiót 1820-ban amerikai hittérítők kezdték meg. Dr. Eli Smith kezdte meg a biblia arab nyelvű fordítását; ezt a munkát folytatta s néhány év múlva be is fejezte dr. Comelius van Diek.

A protestáns missió 1840-ben vette kezdetét, de az első „Syriai evangélikus egyház“ csak 1848-ban alakult meg Beyruthban 18 taggal. E parányi egyház iszonyú küzdelmeket állott ki 1857-ig. Ekkor következett reá jobb idő. Az angol kormány ugyanis a krími háború befejezésével urrá lett Syriában s egy rendeletet adott ki a vallások szabad gyakorlatának védelmére. Ez időtől kezdve rohamosan szaporodott a protestánsok száma.

1865-ben prot. collegium állapított Beyruthban, melynek ma több mint 500 növendéke van.

A missiónak nagy hatása van a bennszülöttekre; bár nem sokan térnek át aránylag a keresztyén vallásra a mohamedánok közül, de a jobb módúak gyermekeiket keresztyén iskolákban neveltetik.

A hittérítők gyűlése népes volt, 200 misszionárius jelent meg mindkét nemből a szent föld különböző részeiből, s ezeknek fele bennszülött volt.

A gyűlés után Mr. Meyer beutazta a szent föld és Egyptom nevezetes helyeit.

A scót presbyteri és szabad egyház uniója visszhangra talált az ausztráliai

protestánsok körében is. Ez év július 24-én Sydneyben az úgynevezett Town Hallban megtörtént nagy lelkesültség kíséretében az ausztráliai és tasmaniai presbyteri egyházak egyesülése. A gyűlésen több mint 3000 ember vett részt Dr. James Cameron elnöke alatt, ki ünnepélyes hangon jelentette ki az egyesülés határozatát a dél-walesi, viktoriai, queenslandi, dél-auztráliai, tasmaniai, nyugot-auztráliai presbyteri egyházak között. A gyűlésen felolvasták Principal Rainy, a scót egyesült szabad egyház megalkotójának, üdvözlő levelét, ki levele végén sajnálkozását fejezi ki a fölött, hogy nagy elfoglaltsága miatt nem lehet jelen hitsorsosai örömmünepén.

„Mit tett Anglia Indiáért.“ E felett a kérdés felett tanulságos felolvasást tartott Henry Haigh yorki lelkész. A felolvasásban elmondja, hogy mióta az angolok betették Indiába a lábukat, azóta 60.000 □ mérföld műveletlen területből 18.000 □ mérföld területet vettek kultúra alá. Több száz rabló bandát irtottak ki, vagy kényszerítették a tisztességes kenyérkereset útjára. Az előtt évenként 150.000 lélek esett martalékaul a vadállatoknak; ma az ilyen szerencsétlenek száma leapt 20.000-re

Az erkölcsi felfogás is nagy mértékben szelidült az angol befolyás hatása alatt. A meghalt brahmin feleségeit nem kötik többé a máglya karórához, hogy urával együtt megégessék; sem a felesleges szülötteket nem hajigálják a Ganges szentelt vízébe. A fanatizmus szűk korlátok közé van szorítva s ma már teljesen ártalmatlan.

Vasutak szelik át az országot szelvényben, hosszúságban. Ezek virágzóvá teszik a kereskedést, könnyűvé az utazást. Hatalmas vízvezetékek gyűjtik össze az egészséges forrásvizeteket s szűrik meg az ártalmas miazinaktól és bacteriumoktól; ezáltal megbecsülhetlen szolgálatot végeznek a közegészségügy emelésében. Eleinte ugyan a brahminok tartózkodtak a vezetékekből való ivástól, mert azt hitték, hogy az megszenteltleníti őket, de most már ez az előítélet is megszűnt.

Az angol törvények a népnevelést kivették a papok kezei közül; a történelem, földrajz s egyéb tudományág letörte maga előtt a felekezeti korlátokat s a természetes fejlődés lépcsőjén haladnak előre.

Dr. Allan Menziesnek, a szt.-andrewi egyetem tudós tanárának a napokban jelent meg egy tanulmánya Szt. Márk evangéliomáról; a munka — angoloknál szokatlan — kritikával veszi fejtegetés alá a nevezett evangéliom keletkezési idejét és hitelességét. Az író elismeri, hogy Jézus élettörténetéről fennmaradt traditiókban van történelmi igazság, de ez az idők folyamán összevegyült azokkal az eszményi benyomásokkal, melyeket a történelmi igazság keltett a hallgatókban. Ha tehát a tiszta igazságot akarjuk meg-



ismerni, akkor ezeket az eszményi járulékokat le kell fejtenünk a tényekről, s a mi megmarad, az lesz az igazság.

A kritikának ezt a munkáját Jézus élettörténetében Márk evangélioma végzi a legteljesebben; ez mutatja, hogy a nagy evangéliom közül Márké keletkezett legkorábban s ez tartalmazza a legtisztább történelmi igazságot.

A munka magában foglalja Márk evangéliomának teljes és átnézett szövegét. Macmillan and Co. kiadásában jelent meg

„Evangeliumi mysticismus“ czim alatt tartotta dr. Alexander Maclaren elnöki megnyitó beszédjét Edinburghban az őszi nagy gyűlésen, ez év okt. 9 én. A beszédet, mint általános érdekűt, bő kivonatban legközelebb közöljük.

## L I

**Ausztria a jezsuiták ellen.** A Franciaországból kiüldözött papirendek és azok közül kiválóan a jezsuiták Ausztriát szemelték ki új letelepedési helyül. Az igazán osztrák hazafiaknak ez a bevándorlás — természetesen — sehogyan sem tetszik. Az ellenszenv a francia kongregációk tagjai iránt az osztrák német néppártnak most Cilliben tartott kongresszusán jutott kifejezésre. A párt egyhangúan elfogadott egy tiltakozó határozati javaslatot, a mely többek közt ezeket jelenti ki: „A klerikalizmus nagy veszedelme Ausztriának. Nincs nagyobb ellenségünk, mint a római uralom. A feketék már mondhatatlan nyomort hoztak Ausztriának. Üdvös mozgalom indult most meg Ausztriában azzal a jelszóval „El Rómától“. Minthogy pedig hazai klerikalísaink ennek a mozgalomnak a leveréséhez gyengék, hát segítségül hívták a Franciaországból kikergetett jezsuitákat. Azokat a jezsuitákat, a kik felidéztek a harmincesztendő háborút, a kik tönkre tették az egykor hatalmas és virágzó Spanyolországot és Portugáliát, a kik Olaszországot a romlásba vitték, a kik Franciaországot megrontották. Most mi vagyunk a soron. Ezek a jezsuiták Marburgban, Mürzthalban és Csehországban fognak letelepíteni Ferencz Ferdinánd főherczeg jóvoltából. Ez ellen minden erélyvel tiltakozunk mi, Ausztria szabad és független polgárai.“

**Spanyolországnak** is meg van a maga kongregacionális ügye. A Sagasta-kormány szintén elrendelte a vallásos egyesületek helyzetének törvényesítését, a mennyiben kihirdette, hogy minden kongregációnak hat hónapon belül be kell iktatnia magát a prefektúrai lajstromba. A rendeletnek az a czélja, hogy a Franciaországból kivándorló kongregációkat távol tartsa Spanyolországtól. A liberálisok azonban azt hiszik, hogy ez csak az első lépés a spanyol klerikalizmus hatalmának megtöréséhez, mert ha Sagasta fél úton megállana, a liberális párt némely árnya-

lata megvonná tőle támogatását s megbuktatná a kormányt.

A „Bécsi általános templomépítési egyesület“ gyűlése alkalmával dr. Gruscha érsek a következő szavakban adott kifejezést a „Los von Rom“ mozgalom iránti érületének:

„A „Los von Rom“ mozgalomnál nem arról van szó, hogy minket Rómától elválasszanak, nemcsak el Rómától és a pápától, hanem el Krisztustól és a keresztyénségtől és el azon államtól és uralkodótól, a ki még „Dicsértessék Jézus Krisztus“ sal köszöneti népeit. Ez az új keresztyénség jelszava. E jelszóhoz állanak nemcsak más felekezetű férfiak, hanem hitgyáva és szakadár kath. papok is.“

Ha a róm. kath. egyháznak, illetve Rómának oly képviselője, mint dr. Gruscha a fanatikus gyűlölet ily kifakadásaira ragadhatja magát, természetesen nem csodálkozhatunk azon, ha alantasai „buzgóságukban“ még rajta is tútesznek és a gyanúsítások és rágalmazások összes piszokját kenik reá a „hitgyáva szakadárookra.“ Nem is csodálkozunk azon! Hisz megszoktuk már római testvéreink „türelmenek“ és „felebaráti szeretetének“ ilyenmő megnyilatkozásait és — hál Istennek — a közönség is (legalább annak felvilágosultabb és józanabb része) — igaz értékük szerint tudja azokat mérgelni.

A z evangelisatio munkáját egy római pap ilyennek képzei: (a német Evangelisationsgesellschaft felhívásáról szól):

„Most megindulhat a lélekvásárlás! Kár hogy a felhívás a foglaló nagyságát nem nevezi meg. Minél nagyobb a foglaló, annál nagyobb eredményt várhatnak ezek a békehírnökök; hiszen mindenütt vannak férges katolikusok, a kik egyházukra csak szégyent hoznak. A kath. Luxemburgban már évekkal ezelőtt a foglaló 50 márka volt, többre való kilátással. Ennek daczára a halászat 0-val egyenlő. Egyetlen egy jelentkezett, hogy átvegye a pénzt. De miután előbb a G. A. egyesülettől kellett a pénzt kérni: a „tisztá evangéliom“ iránti lelkesedés csakhamar ismét befagyott és az üzlet abban maradt.“ Az író úgy látszik azt véli, hogy a protestánsoknak is — miként a katolikusoknak — számlálatlan ezrei állanak rendelkezésökre ilyen „halászáti“ czelokra. Különb is készséggel elismerjük, hogy vannak a catholicismusnak „férges“ hivei, csak hogy a kitérők rendszerint a „javából“ valók.

Érdekes II. Józsefnek nyilatkozata a római ereklje „tiszteletről“ 1874 ben:

„Ismeretes az a legtöbb római templomban divó, az egyszerű embert a valódi áhitattól az érzéki, valótlán és külsőhöz vezető, a nemkatolikusoknak pedig gúnnyra okot szolgáltató visszaélés, mely szerint szobrok és képek különös ruházattal, ingekkel, harisnyákkal, cipőkkel felru-

háztatnak, parókákkal diszítettnek, arany, ezüst és más szivekkel, lábakkal, kezekkel, gyűrűkkel stb. tele aggattatnak. Mír pedig senmi sem kívánatosabb, mint hogy mind ez elhagyassék és helyette, a körülményekhez képest szükséges templomberendezések eszközöltessenek. — Úgyszintén sok templom falai áldozatokkal, áldozati táblákkal, edényekkel, falábakkal, lánczokkal stb., legtöbbszörre be nem bizonyított csodák tanúságaival inkább eléktelenítették, mint diszítették és azért oda kell hatni, hogy mindezek lassan-lassan eltávolíttassanak és ezen áldozatok sokkal gyümölcsözőbb módon a templomalap gyarapítására fordíttassanak.

Két hónappal később ugyanezen császár a következő rendeletet adta ki:

„Ő felsége meghagyta, hogy ezentúl az ereklyék meg és kivilágítása, valamint megcsókoltatása, mint a mi által a külsőhöz úgyis nagyon hozzászokott nép Isten imáadásától el, a túlságos teremtmény tiszteletéhez vezetetik, ez azonban az igaz tisztelet fogalmával ellenkezik, valamint a képeknek, rózsafüzéreknek, filléreknek, kereszteknek stb. babonához vezető megérintése beszüntetessék; azonkívül minden férfi és női kolostornak, sőt a világi papságnak is amulettek, skapulierék és övek készítése megütiltassék; senkinek szentelt, vagy szenteltnek mondott gyertyákkal, rózsafüzérekkel, füstölőszerekkel stb. ezekhez hasonló dolgokkal kereskedni meg ne engedessék.“

## IRODALOM.

**Magyar szó** „Egy kérdést intézünk a belügyminiszterhez: Van-e tudomása arról, hogy Magyarországon a kath. szerzetes-rendek egyre terjeszkednek? Tudja-e hogy a jezsuitáknak Budapesten már két háza van? Hallott-e valamit a lazaristák terjeszkedéséről? Vett-e tudomást a pécsi püspök szándékáról? S végül van-e akaratában és módjában, hogy bekövetelje ezeknek az egyesületeknek az alapszabályait s azokat vagy jóváhagyja, vagy ne hagyja jóvá, ellenben az egyesülési és gyülekezési rendelet szabályait ép úgy alkalmazza a kath. kongregációkra, mint a hogyan alkalmazza a protestáns belmissziói egyesületekre? — Tiltakoznunk kell az ellen, hogy itt az állam minden hozzászólása nélkül szerzetes-rendeket lehessen alapítani. Vagy van egyesületi törvényünk, vagy nincs. Ha van, a mint hogy — bár csak szokás jog alapján tényleg van, — akkor tessék alkalmazni.

**Dr. Raffay Ferencz** egyetemi magán- és eperjesi ev. colleg. jogakad. rendes tanár tollából a következő nagyrdekű és tanulságos művek je-

lentek meg: „A hűtlen elhagyás, mint házasság-bontó ok“ és „Észrevételek a polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat címéhez.“ A diszes kiállítású 2 füzet ára egyenként 1 kor. 40 fillér.

**Debreczeni protestáns lap.** „Alig is szükséges azt bővebben említeni, hogy szellemi hatalommá, mai időkben is, nálunk is, csak szellemi egység által lehet ref. egyházunk; és hogy ezt a szellemi egységet, ennek erejét nyilvánvalóvá kell tennünk magunkért is, meg a világért is. Hogy tegyük ezt másképp nyilvánvalóvá, mint az egész egyházat képviselő hatóságunk által és pedig oly módon, hogy ez hívja fel egyöntetű evangéliumi munkára, egyöntetű küzdelemre, valamennyi egyházunkat! Jelöltessenek meg a bajok, a betegségek, melyek miatt sörvadunk és pusztulunk, és hivatassanak fel a gyülekezetek, ezzel a közös orvoslásra, a lelki, hitbéli megújulásra, az áldozatkészségre, a munkásságra. Ha az egyháznak szüksége van a prot. egyetemre, ha szüksége van még számos nőnevelő iskolára, ha szüksége van a prot. irodalom széles medrű elterjedésére, ha szüksége van szeretet-intézményekre, ha szüksége van a belmisszió hitébresztő erősítő munkájára, ha szüksége van anyagi ügyeink rendezésére, ha itt az ideje közjogi dolgainkat is tisztázni az állammal az 1848. XX. t. cz. alapján és ha szüksége van az egyháznak mindenek felett a Krisztust, és az ő evangéliomát odaadó hűséggel szerető szívekre, hát mindezt mondja meg a mi főhatóságunk népünk sok ezreinek. Ha mindenki tudja mire van szükség, majd mindenki munkához lát, hogy a mi kell, az meglegyen. Az apostoli hitvallás szavai szerint el szoktuk mondani: hiszem a szentek egyességét. Hogy e magyar hazában lakó református vallású szentjei az Úr egyházának a fő és lényeges dolgokban csakugyan egységgé legyenek, ez még a jövő feladata, a jövő munkája. E sürgős munka elvégzésének kötelessége álljon mindazok szeméi előtt, a kiket illet e kötelesség. Ez új reformációra szükség van. Ez új reformációban rejltő nagy erőkkal, elveink, tanaink, eszméink nagy igazságainak kifejtésével fogjunk a magyar nemzet újabb meghódításához.“

**Sárospataki Lapok.** „A protestánsok, a politikai, társadalmi aktuális kérdésekben szembenálhatnak egymással, követhetnek ilyen vagy amolyan taktikát-elveik megvalósítása érdekében; de mindannyian a tiszta, hamisítatlan szabadelvűség szolgálatában állnak és soha meg nem szünő lelkesedéssel és erélylyel igyekeznek a szabad elvűség követelményeit diadalra juttatni. Az elveknek, a törekvéseknek ez a közössége az, mely bennünket egybeforraszt. A liberalizmus és a protestáns világnézet egymást kiegészítik s a mint a protestáns egyház a legtisztább szabadelvűség alapján épült fel és tölti be világátalakító hivatását, úgy viszont a szabadelvű irány a protes-

tantizmusban találja fel legfőbb és leghűségesebb támaszát. A két tényezőnek ez az egyetértése és egymásrahatása képezi és képezte mindenkor az állam és társadalom fejlődésének, a politikai és kulturális haladásnak legtöbb feltételét és biztosítékát.

**Protestáns egyházi és iskolai lap.** „Ez a hazafias, ez a valóban fényes múlt a magyar protestantizmusra nézve egyszersmind nagyszerű elkötelezés a jövőbeli magatartását illetőleg. Az evangéliumi protestantizmus hazánkban is világszerte is szülőanyja és nevelő dajkája a vallási szabadságoknak, a tudományos szabadságnak és az állami szabadságoknak. Ezt a dicső tradícióját és misszióját a jövőben sem szabad megtagadnia. Tovább kell küzdenie a még hiányzó közszabadságok kivívásáért; tovább kell harcrolnia a fel-feltűnedező reakció ellen, a melynek politikai, társadalmi és egyházi alakjai az ultramontan törekvésekben évről-évre jellegzetesebben és veszélyesebben kezdenek kidomborulni. Nem szabad felednie, hogy a reakció Magyarországon egyházi lag a klerikalizmus uratomra jutását, politikailag a jogfeladó labanczságot, nemzetileg a nemzetiség ellenünk való feltámadását jelenti, tehát minden alakzatában elvi ellentétét annak az igaz liberalizmusnak, a mely az evangéliumi protestantizmusnak a legsajátabb szülötte.”

**Debreczeni protestáns lap.** „Egy történelmi tény akarunk feljegyezni csupán . . . tanúságra a jövőnek, minden igaz hazafinak s protestáns hitsorsosainknak. — A róm. katolikus klérus belevitte a vallás kérdését a választásokba s több helyen ez döntött a jeiltek között, — hasznára az egyiknek, kárára a másíknak. — A történelem azt tanítja, hogy valahányszor romanizmus a maga hegemoniáját a protestantizmus felett biztosítani akarta, mindannyiszor azonosította magát a világi hatalommal s erre támaszkodva vezette támadásait ellenünk. Róma az evangéliom felett soha nem győzedelmeskedett volna, sem nálunk, sem másutt, ha a párviadalomban azonos talajon mozgunk s a papi politika be nem vonja érdekkörébe az állampolitikát sokszor még olyan esetekben is, mikor a legfontosabb nemzeti érdekek nyilván a protestantizmus támogatását parancsolták volna. Az a mozgalom, mely az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtása érdekében hova-tovább mind nagyobb hullámokat ver, állandóan felvonva tartja a katolikus klérus figyelmét is s kétségtelenül egyik oka annak, hogy az országházából minden eretneket kizárni szeretne. Most hát nem arról van szó, hogy miként alakuljanak az országos politikai pártok; ez a rejtegetett nagy cél mellett alárendelt kérdés. A fő egyelőre az, hogy katolikus parlament legyen; azzal aztán majd keresztül lehet huzatni minden protestáns aspirációt.

Igy kívánja ezt a klérus szerint a „salus reipublicae.”

**Sárospataki Lapok.** „Ha elnézzük, hogy papjaink leányaikat apáczákkal, apácza erkölcsökben neveltetik; vagy azt, hogy kántor tanítóinknak róm. kath. feleségeik s leányaik legyenek, s tiszta református község verejtékekkel emelt egyházi épületében megjelenjék a kereszt (ez már fekete) s felhangozhassék a „circumdedert me;” ha nincs annyi bátorságunk, hogy a templom hanyagolást a presbyter részéről kanoni vétségnek deklaráljuk s fegyelmileg büntessük; ha még az egyházi hivatalok viselői részéről sem tudjuk kárhöz-tatandónak, ha gyermekeik a házasságkötésnél kárunkra reversálist adnak s így családjukat ránk nézve elvesztetté teszik; ha az állam és közigazgatás tisztviselői mit sem adnak a vallásosságra s az istentisztelet gyakorlására példát nem mutatnak; ha a jóra figyelmeztetésért bennünket vádolnak s bíróság elé hurcolnak; szóval, ha mindenütt, mindent elnézünk, elhallgatunk a hazug békesség kedvéért: akkor állapotaink szanalására az egyletezéssel, a felolvasásokkal és imaformulákkal valási és erkölcsi nyomorúságainkon éppen úgy nem segítünk, mint a hogy a theológiáról, a sok szép felolvasás daczára, erkölcsileg beteg szerencsétlenek kerültek ki s a halál vagy legalább is erkölcsi elzüllés fekete keresztjét hozták onnan magukkal vagy legalább is ráalkudnak, rákörtelkednek a több jövedelmű eklésiára, itt engednek, ott adnak a nélkül, hogy lelkük erkölcsi érzéke még csak a legkisebb tartózkodást, annál kevésbbé megrázódást tüntetné fel. — Azért mindenek fellett, tanár urak ott a theológián alkossanak olyan tiszta erkölcsi társulatot, mely önmaga dobja ki magából a tisztátalant s külső, mint belső erőteljes, erkölcsi növeléssel bocsássa az életútjára azokat, kik a világ savaivá lenni hivatvák el. — A belmisszió legszebb, legközvetlenebb s legkézenfekvőbb tere a theológia, a kik ezt tartják az egyház esalhatatlan organumának, ám neveljenek egy buzgó nemzedéket, mely ideálért lelkesülve, fáradságot nem ismerő buzgalommal veti kezét az eke szarvára s a vidéken is hintse szét az új fényt (ha valóban az;) a példa a leghathatósabb tanító, ebben eddig szűkölködhetünk, vagy a mit látunk, inkább visszariaszt, mintsem követésre buzdít.”

**A hugenották.** Mindenben a kezdet a legszebb. A tavasz szebb a nyárnál, az őszi első napjaiban több melabú van, mint az egészen kifosztott természet halálában. A görög philosophiának első tapogatózása érdekesebb, mint a kifejlt későbbi philosophiai tanok, mert közelebről és élénkebben mutatják, mint dolgozik az emberi ész. A vallásoknak is első terjedése a legérdekesebb; azért első hiveik a legbuzgóbbak. Az első keresztények a katakombák mélyén buz-

göbb hívők voltak, mint a bazilikák térdei. Az az erő, a mely a katakombákat vájta a föld mélyében, hatalmasabb, magasztosabb és nagyszerűbb, mint az a pompáskodás, a mely a Szent Péter óriási templomat építi s márvánnyal borítja el tömérdek falait. A hugenották vallásossága is rejtekezésében, üldözöttségében megható s hősei együtt viselik fejük körül a hősiség és mártíromság koszorúját — E kor történetét közli a Nagy Képes Világtörténet most megjelent 139 füzet. — A 12 kötetes nagy munka szerkesztője dr. Marczali Henrik egyetemi tanár, ki egyúttal e kötet írója is. Egy-egy kötet ára diszes félbörkötésben 16 korona; füzetenkint is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadóknál (Révai Testvérek Irod. Int. Rt. Budapest, VIII. Üllői-út 18. sz.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

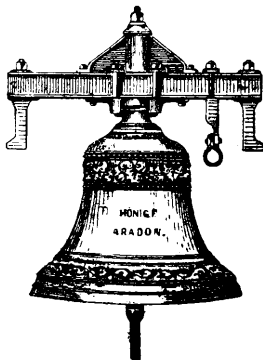


## HÖNIG FRIGYES

gőzüzemre berendezett  
harang- és ércöntődeje, szivattyú-gyár  
**ARAD, Rákóczy-utca II-28. szám.**

— Alapított 1840-ben. —

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben



Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben **40% súly és ár megtakarítás éretik el.**

Kifűnő jó hang és tartósságáért **10 évi szavatolás!**

**A legkedvezőbb fizetési feltételek!**

Vasúti szállítás ingyen.

Forgatható vasharangfelszerelések és vasharangállványok. **Régi harangoknak** forgatható vasszerelésre való átalakításuk avagy azoknak **csekély felújítás mellett új harangokkal való becserélésük.**

Bővebb felvilágosítás és képes árlapok kívánatra **díjmentesen küldetnek.** 10 24-17



Órosházán, nyomtatott Veres Lajos gyorsajtóján.

## Pályázat.

### A debreczeni ág. h. ev. egyház segédlelkész-hitoktatót

keres. **Javadalma:** évi 800 korona havi részletekben és ellátás. de lakás nélkül. Az állás f. é. november hó elején foglalandó el. — Uly pályázó, a ki hajlandó magánórákat adni, ez idő szerint tetemes mellékjövedelemre tehet szert. — Jelentkezéseket elfogad f. é. okt. 31-ig alulírott főesperes.

Debreczen, 1901. okt. 15.

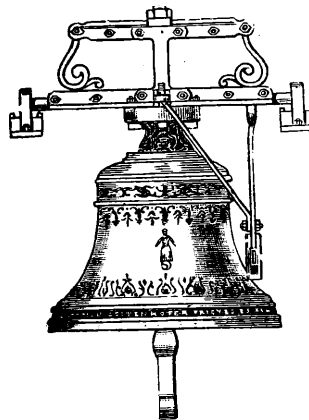
90. 2-1

**Materny Lajos**  
főesperes-lelkész.

Alapított 1816.

Alapított 1816.

Hazánk legrégebb harangöntődeje  
**SELTENHOFER FRIGYES FIAI**  
csász. és m. kir. udvari szállítók  
**SOPRONBAN.**



Ajánlják legjobban berendezett harangöntődejüket a t. egyházak és községeknek.

**Harangok** bármely nagyságban és zengzetben, csak a legfinomabb harangérczből, tiszta csengő hanggal öntetnek.

**Repedt harangok** újra öntetnek; ezek, valamint az új harangok a már

meglevőkhöz teljes összhangzatban öntetnek ú.  
**Minden harang** hangja **előre** határozatattik meg.

**Különösen** figyelmeztetjük szabadalmazott **kovácsolt vasból** készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könnyen húzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronákkal bíró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakíttanak.

**Kovácsolt vasból** készült tűzmentes **harangállványokat**, czélszerű szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk.

**Előnyös feltételek engedtetnek.**

Költségvetéssel s képes árjegyzékkel postafordul-tával szolgálunk. 9. 12-8

**Tíz évi jótállás.**